

УДК 8 (Тад)
ББК 83 Т

М.И. ИКРОМОВА

УСЛУБ ВА ВОСИТАҲОИ ТАСВИРИ БАДЕИИ АШЪОРИ МИРЗОЛАТИФ РАҲИМЗОДА

Марзولاتиф Раҳимзода (1902-1967) аз шоирони камшинохтаи тоҷик аст. Доир ба ҳаёт ва эҷодиёти ин адиб ба чуз қайду ишораҳои адабиётшиноси тоҷик Алӣ Муҳаммадиев ягон таҳқиқоти мукамал мавҷуд нест. Зиндагинома ва осори гаронбаҳои ӯ моро водор намуд, ки ба ин масъала рӯшанӣ андозем ва роҷеъ ба ҳаёту эҷодиёти вай як таҳқиқоти мукамал ба анҷом расонем.

Барои ба камол расидани эҷодиёти мавсуф ва шакл гирифтани завку саликаи ӯ осори бузургони адабиёти форс-тоҷик бетаъсир набудааст. Мо инро дар саросари эҷодиёти шоир ба осонӣ дарк карда метавонем. Мирзولاتиф Раҳимзода дар ашъори рӯҳияи замона доштаи худ ба суҳанварони тоҷики баъд аз Инкилоби Октябр таъя намуда, шеърҳои асосан оҳанги публитсистӣ дошта, дар ғазалу мухаммас ва маснависароӣ побанди адибони тоинкилобиямон мебошад.

Гуфта шуд, ки Мирзولاتиф Раҳимзода аз мактаби пурқуввати гузаштагонамон судҳо ҷустааст. Барои таквияти андеша, пеш аз ҳама, ба эҷодиёти худи шоир муроҷиат менамоем. Дар ин маврид шеърҳои «Рӯдакӣ» (Ба шеър ғазал дар ҷаҳон тоқ буд, - Сарафрозу машҳури офоқ буд) [1, с.25], «Ҳофиз» (Шеъраш ҳама ҷо ҳама бихонанд, - Ҳар лаҳза аз он фараҳ биёбанд) [1, с. 27], «Ба 550 – солагии зодрузи Ҷомӣ» (Мо меҳри варо ба сина дорем, - Аз дил ҳавасаш намебарорем) [1, с.28-29], «Насиҳат» (Зи кори Низомӣ бишав баҳравар, - Ту аз вай бихон қиссаи «Хайру Шар») [1, с. 38-40], ғазалҳои «Тазмин бар ғазали Ҳоҷа Ҳофиз» [1, с. 77-78], боз «Тазмин бар ғазали Ҳоҷа Ҳофиз» [1, с.78], «Тазмин бар шеъри Камол» [1, с. 78-79], «Тазмин бар ғазали Бедил» [1, с.79] ва «Тазмин бар шеъри Ҷавҳарӣ» [1, с. 80], мухаммасҳои «Мухаммаси Мирзо бар ғазали Саъдӣ» [1, с. 86-87], «Мухаммаси Мирзо бар ғазали Ҳофиз» [1, с. 88-89], «Мухаммаси Мирзо бар ғазали Ҳоҷӣ Хусайн» [1, с. 90-91], «Мухаммаси Мирзо бар ғазали Ҳоҷӣ» [1, с. 91-93] баёнгари ҳол мебошанд. Худи навишта шудани достони «Баҳром ва Зӯхро» ва маснавии «Қиссаи Неъматуллоҳ» бар вазни достони «Лайлӣ ва Мачнун»-и Низомии Ганҷавӣ ва пайравони ӯ шаҳодати онанд, ки Мирзولاتиф Раҳимзода аз мероси бою ғании гузаштагон хеле хуб бархурдор будааст. Ёдовар мешавем, ки вай аз 50000 байти шоиронро аз бар донишани худ ба пурсиши дӯсти шоираш Сомеъ Одиназода посух дода буд, ки ин ҳама ба эҷоди бадеиаш таъсири амиқ расонидаанд.

Масалан, Ҳоҷа Ҳофизӣ Шерозӣ ғазале дорад ба ин матлаъ:

Сабо ба лутф бигӯ он гизоли раъноро,

Ки сар ба кӯху биёбон ту додаӣ моро [5, с.34].

ки аз 8 байт иборат мебошад. Ғазал аз нигоҳи мавзӯю мӯҳтаво ғазали ошиқона аст ва дар он аз бемехрии маъшуқа нисбати ошиқ сухан меравад. Дар саросари ғазал ҳар қадар ки маъшуқа чун ғизол зебост, лабонаш шакарфурӯш, мағрури хусн ва умуман, дар ҷамолаш айбе нест, ҳамон қадар бемехру вафост ва ғайра. Ба ҳамин ғазал тазмини Мирзолатиф Раҳимзодаро, ки аз 5 байт иборат аст, барои ҳарчи бештар огоҳӣ ёфтани аз ҳунари шоирии суханвари сонӣ ба пуррагӣ иқтибос менамоем:

*Сабо, ба лутф гузар саҳни боғу бӯстонро,
Талаб ба сайри гулистон ту дилбари ҷонро.
Ба ҳар қучо, ки ба рӯйи ҷаман қадам монад,
Ба лаъли хеш бизан бӯса пойи ҷонорро.
Пас аз паёму саломам ба пеши дилбар гӯ,
Абас ба кас надиҳад ҳуққати занахдонро.
Агар ба зулфи дарози ту дасти мо нарасад,
Мадеҳ ба ҷанги рақибон шиканҷи зулфонро.
Ҳамон даме, ки ба рӯят назар кунад Мирзо,
Ба қурси маҳ надиҳад орази дурахшонро* [1, с. 78].

Дар ҳар ду ғазал се симо амал мекунанд, ки инҳо маъшуқа, ошиқ ва рақибанд. Боди сабо бошад, асосан дар ҳаракат аст ва қудрат дорад, ки маъшуқаи ошиқро бубинаду рози дили ошиқро ба ӯ бирасонад. Дар ҳар ду ғазал кӯтоҳдастии ошиқ дар он аст, ки маъшуқа барояш дастрас нест ва дур аз вай дар пинҳонхона аст. Дар ҳар ду ғазал ошиқ аз маъшук рашк мебарад, намехоҳад, ки маҳбубаш бо рақиб алоқа дошта бошад. Дар ин ҷо ягонагии вазну ҳамоҳангӣ ва мавзӯи ғазал ин ду асари лирикиро ба ҳам хеле наздик кардаанд ва гузашта аз ин сармашқ будани ғазали Хоҷа Ҳофизро худи Мирзолатиф Раҳимзода бо сарлавҳа гузоштан ба ғазалаш («Тазмин бар ғазали Хоҷа Ҳофиз») таъкид намулдааст.

Вакте ин ду ғазалро муқоиса менамоем, мебинем, ки ғазали Мирзолатиф Раҳимзода шӯру шаафи ғазали Ҳофизро надорад. Зиёда аз ин 8-байт будани ғазали суханвари аввалӣ ва 5-байт будани тазмини суханвари сонӣ аз устоду шогирд будани эшон далолат мекунанд.

Хоҷа Ҳофиз ба маъшуқааш ишора менамояд:

*Чу бо рақиб нишинию бода паймоӣ,
Ба ёд ор муҳиббони бодапайморо* [5, с. 34].

Мирзолатиф Раҳимзода мегӯяд:

*Пас аз паёму саломам ба пеши дилбар гӯ,
Абас ба кас надиҳад ҳуққати занахдонро.* [1, с. 78].

Ҳамин равиши тазмин кардани Мирзолатиф Раҳимзодаро дар ғазали дигари ӯ «Тазмин бар шеъри Ҷавҳарӣ» мебинем. Дар ин тазмин Мирзолатиф Раҳимзода ҳатто байти аввали Зуфархон Ҷавҳариро вом гирифта, ғазали тазминии худро сохтааст. Ғазали Зуфархон Ҷавҳарӣ ин аст:

*Хоназоди ақду фаҳму ҷокари ҳушем мо,
Аҳли донишно гуломи халқабаргӯшем мо.
Гар сухан набвад ҷароғи маҷлиси ёдоварӣ,
Баъди хомӯшии зи хотирҳо фаромӯшем мо.*

*Баски аз фанни сухан бартар набошад санъате,
3-ин сабаб дар ин ҳунар пайваста меқӯшем мо.
Ҳар кучо шуд шоҳиди маънии рангин чилвагар
Сарбасар чун «сод» чаими ҳайратогӯшем мо
Андар он маҷлис, ки дар гардиш бувад чоми сухан,
Софи маънӣ чун майи гулранг менӯшем мо.
Наишъае дар шоирӣ дорем бе ранҷи хумор,
Дар хуми ин фан ба ранги бода мечӯшем мо.
Назми мо аз нозимон хоҳад ҳамин инсофу бас,
В-арна худ кай аз тамаъ занбелбардӯшем мо.
Ранги маънӣ, бӯйи мазмун дар сухан гул кардаем,
Андар ин гулишан бад-ин тасвир манқушем мо.
Чавҳарӣ, дил бе сурӯше нест дар ин базмоҳ,
Гарчи худ чун акс дар ойина хомӯшем мо [3, с. 34].*

Акнун ғазали чавобияи Мирзолатиф Раҳимзодаро мехонем:

*«Хоназоди ақлу фаҳму чокари ҳушем мо,
Аҳли дониширо гуломи ҳалқабаргӯшем мо».
Мезанам ман даст бар оғӯши арбоби хирад,
Бо хирадмадон ҳамеша даст бар дӯшем мо.
Бо сухансанҷон ба ҳар ҷое бигардам рӯ ба рӯ,
Бе маю паймона он ҷо сахт дар ҷӯшем мо.
Дигарон андар майи нафси ҳаво бошанд мудом,
Аз барои илму дониш рост меқӯшем мо.
Бо гуҳарҳои сухан мо бикри маънӣ мехурем,
Ҳарфи номавзуни дил бе нарх бифрӯшем мо.
Оре, оре ин ҳақиқат, беибо гӯям туро
3-он шаробе Чавҳарӣ нӯшид, менӯшем мо!
Ҳар кучо наққош гар нақше зи дониш мекашад,
Аз муҳаббат толиби он ҳарфи манқушем мо.
Ҳаст, Мирзо, дар ҳақиқат дастболо аҳли фазл,
Бо заифон доимо дасте дар оғӯшем мо! [1, с. 80].*

Ғазали Зуфархон Чавҳарӣ аз 9- байт иборат аст ва ғазали чавобияи он 8- байт аст. Аз 8- байти сонӣ байти аввал аз ғазали аввал вом гирифта шудааст. Чун анъана вазну кофия ва радифи ҳар ду ғазал ҳамоҳанганд.

Вазни ғазал рамали мусаммани мақсури маҳзуф (Фоилотун, фоилотун, фоилотун, фоилун – V – –/– V – – / – V – – /– V–) буда, кофияҳои ғазали аввал, «хушем», «ҳалқабаргӯшем», «фаромӯшем», «мекӯшем», «оғӯшем», «мекӯшем», «мечӯшем», «занбелбардӯшем», «манқушем», «хомӯшем» ва кофияҳои ғазали дуввум «хушем», «ҳалқабаргӯшем», «дӯшем», «ҷӯшем», «мекӯшем», «бифрӯшем», «менӯшем», «манқушем» ва «оғӯшем» мебошанд. Дар ҳар ду ғазал «мо» радиф шуда омадааст [1, с.18]. Қофияҳои «хушем», «ҳалқабаргӯшем», «дӯшем», «мекӯшем», «ҷӯшем», «оғӯшем» дар ҳар ду ғазал истифода шудаанд. Мирзолатиф Раҳимзода кофияҳои нави «бифрӯшем», «менӯшем»-ро дар ғазалаш изофа намуда, кофияҳои боқии тайёрро аз ғазали Зуфархон Чавҳарӣ гирифтааст. Яъне, ӯ дар гуфтани ғазал на озод, балки побанд будааст. Инро дар муқоисаи

маънавии ҳар ду ғазал низ ба хубӣ дармеёбем, ки ҳочат ба таҳлили тӯлонӣ надорад. Ҳамин қадарашро бояд таъкид кард, ки дар ҳар ду ғазал таъсири Абдулқодир Бедил ва сабки бедилӣ ё ҳиндӣ равшан ба мушоҳида мерасад.

Ҳамин ишораҳои кӯтоҳ баёнгари онанд, ки Мирзолатиф Раҳимзода дар эҷоди ашъори худ аз мероси бойи ниёгонамон судҳо ҷуставу баҳраҳо бардоштааст.

Хусусиятҳои дигари бадеии ашъори Мирзолатиф Раҳимзода дар он мебинем, ки вай барои ҳар чӣ равону гӯшнавоз баромадани осораш аз санъатҳои бадеӣ, монанди тавсиф, ташбеҳ, истиора, муболиға, киноя, талмех, таҷнис, суолу ҷавоб ва ғайра бамаврид истифода мекунад.

Тавсиф дар назм, аз ҷумла шеърҳои лирикӣ, муносибати ҳисси гӯяндаро нисбат ба ашъ ё симоҳои дигари лирикӣ нишон хоҳад дод. Ва метавон гуфт, ки тавсиф дар шеър муайянқунандаи бадеӣ маҳсуб меёбад. Масалан, Мирзолатиф Раҳимзода мегӯяд:

Зухраву арӯси моҳпайкар,

Монданд қадам ба рӯйи бистар [1, с. 166].

Дар мисраи аввали ин байт ба сифати қадду қомат эътибор дода шудааст, ки симои лирикиро аз дигар сифатҳои ҷудо медорад ва диққатро ба ҷисми шахс, ки ба «моҳпайкар» ташбеҳ аст, ҷалб менамояд ва таркиби образнок месозад.

Мисоли дигар:

Дар кишвари Ҳинд буд шоҳе,

Олинасабу рафеъҷоҳе.

Дар мисраи дуввуми ин байт калимаҳои «**олинасаб**» ва «**рафеъҷох**» тавсифи шуда омадаанд.

Дар мисоли зер тавсифи «ғандамастон» сохтаи ҳуди шоир аст, ки дар дигар ҷо пайдо накардем:

Гандамастоне, ки аз як ҷурба мегарданд маст [1, с. 63].

Мисоли зер хеле зебо гуфта шудааст:

*Аз зоҳири шакл он **парирух**,*

*Зебописар аст, **подшаҳрух** [1, с. 152].*

Дар мисоли боло, илова бар санъати тавсиф, санъати маънавии сифатчинӣ омадааст, ки онро адабиётшинос Тӯракул Зеҳнӣ «танқиси сифот» низ номидааст [1, с. 97].

Дар адабиётмон санъати ташбеҳ аз серкортарин санъати бадеӣ дар осори манзум ба шумор меравад, ки мо инро дар эҷодиёти Мирзолатиф Раҳимзода низ зиёд ба мушоҳида гирифтаем, ки бештарашон забонзад мебошанд. Масалан :

*Ҳам **чехраи шоди духтаронаи,***

*Чун **шамъ** ҳамеша нурборон [1, с. 26].*

Ин ҷо чехраи духтарон ба шамъ монанд карда шудааст:

Мисоли дигар :

*Ниҳоли **қоматаи сарвест** озод,*

Ки чун ман сад ҳазорон банда дорад [1, с. 75].

Дар ин мисол қомати маъшуқа ба сарв монанд карда шуда, ташбеҳи пӯшида сохтааст.

Ё шоир гулҳои чаманро ба чашми оху ташбеҳ дода мегӯяд:

*Дар ҳар тарафаи чу **чашми оху***

Гулҳои шукуфта рӯйи бар рӯ [1, с.123].

Санъати истиора дар ашъори Мирзолатиф Раҳимзода, ба нудрат бошад ҳам, ба назар мерасад.

Мисол:

Эй навгули навбахори хандон,

Мӯҳтоҷи қудуми ту дабистон [1, с. 84].

Дар мисраи аввал «навгул» ва «навбахори хандон» истиора шуда омадаанд. Ин ҷо «навгул» ҳамонро насли навраси нав ба дабистонраванда дар назар аст. «Навбахори хандон» бошад ба маънии зиндагии ободу озод аст. Шоир дар ин байт бо нишон додани рӯзгори осуда, ки дар он «навгул»-он зист доранду даврони мактабхонашон расидааст, истиораи дархурди замони худро офаридааст.

Яке аз санъатҳои серкортарин дар эҷодиёти Мирзолатиф Раҳимзода санъати талмеҳ мебошад. Талмеҳоти истифодакардаи шоир аз нигоҳи мавзӯ ва мундариҷаи ашъораш гуногунанд. Онҳо умуман ба мавзӯҳои ишқӣ, қиссаҳои қадимии мардумамон, ҳодисаҳои мухталифи таърихӣ, асотир ва ғайра бахшида шудаанду маънии ашъори мавсуфро ғанитар гардонидаанд. Талмеҳоти дар ашъори Мирзолатиф Раҳимзода истифодашударо метавон зайлан тақсимбандӣ намуд:

1. Истифода аз шахсиятҳои асотирӣ мардумонамон ва ғайри онҳо, симоҳои барҷастаи асарҳои адабӣ ва ғайра.

Масалан, дар байти зер шоир аз достони «Юсуф ва Зулайхо» ёд карда, мегӯяд:

Ихтиёр аз даст додам з-он гаҳе дидам туро,

Ман Азизи Миср, ё он моҳи Канъон хонамат [1, с.72].

Дар мисоли дигар аз қиссаи Искандари Мақдунӣ ёдовар шудааст:

Бахшиӣ ба муфлисону фақирон ту афсарӣ,

Дунон кунанд ҷойи Сикандар сикандарӣ [1, с. 85].

Дар эҷодиёти Мирзолатиф Раҳимзода чунин намунаҳо хеле зиёданд.

2. Истифода аз рӯйдодҳо ва шахсони таърихӣ. Дар байти зер номи Гитлер талмеҳан омадааст, ки он ҳаёли моро ба ҷанги мудҳиши қарни гузашта мебарад:

Дастӣ худро қард Гитлер бар сӯйи олам дароз,

Бо раҳи макру фиребу бо раҳи гарданкашӣ [1, с.29].

Дар иртибот ба ҳамин мисол як чизро ёдовар мешавам, ки ғоҷеи Ҷанги Бузурги Ватанӣ ба тану ҷони Мирзолатиф Раҳимзода низ бетаъсир набуд. Гитлер мағлуб ва адиби мо билохира ғолиб омад ва дар канори кишвару мардуми баъди ҷанг осудагашта ҳаёти осударо, бо хизмат ба Ватан, сипарӣ намуд.

3. Истифода аз воқеаҳои фарҳангӣ ва ёди номи аҳли илму адаб, ки Мирзолатиф Раҳимзода ба онҳо алоқамандии бештаре доштааст :

Низомшо Фирдавсии номдор

Ҳамеша ба ин роҳ бурданд қор [1, 38]

Ва ё :

Ман ба «Маснавӣ» хушидил, шеърӯ тазмини Бедил,

Дар ҳикояву дар назм сад ба худ масал дорам [1, 79].

Муқобилгузорӣ низ аз услуби эҷодиёти Мирзолатиф Раҳимзода мебошад. Гуфтан бамаврид аст, ки яке аз омилҳои пешравии ҳаёту зиндагӣ дар ҷомеа, табиат ва умуман, олами ҳастӣ тазод аст. Шоир ин омилро ҳам монанди дигар санъатҳои бадеӣ устокоронаю моҳирона истифода намуда, мӯҳтавои ашъорашро рангину хотирмон сохтааст. Санъати тазод дар ашъори ин суҳанвар бо ҷилваю тобиш ва мазомини барҷаставу ҷолиби шоирона истифода гардидаанд, монанди: **дӯст – душман, фироқ – висол, гул – хор, андак – бисёр, ошно – бегона, имрӯз – фардо, ғам- шодӣ, шаб – рӯз, гирия – ханда, нек – бад, дур – наздик, равшан – торик** ва ғайра. Дар мисоли зер «қимат» ва «арзон» тазод шуда омадаанд:

Дину дил аз даст додам, ман харидам зулфи ту,

Ман намедонам, ки қимат ё ки арзон хонамат [1, с. 73].

Мирзолатиф Раҳимзода барои ба завқи эстетикӣ хонанда наздик намудани ашъори худ, барои ифодаи равшантари матлаб, барои рангинӣ ва зарофати суҳанаш аз зарбулмасалу мақол ва таркибу ибораҳои шоиронаи адабиёти шиғоҳӣ то ҷое қор гирифтааст. Аз ҷумла, шоир мақоли мардумии «**чоҳкан зери чоҳ**»-ро дар алоқамандӣ бо тасвири ҳаёти иҷтимоии замонаш ин тавр зебою шинам истифода кардааст:

Касе, ки ба роҳи касе чаҳ канад,

Дар охир худаширо дар он афканад.

Надонӣ, ки чаҳкан бувад зери чоҳ,

Бувад ҳоли бадқор доим табоҳ [1, с. 38].

Шоир дар заминаи истифода аз таъбиру ибораҳои халқӣ, истилоҳоти хоссаи шеър таркибу ибораҳои зиёде офарида ашъорашро рангин кардааст, ки шояд баъзеи онҳо бофтаю сохтаи худааш бошанд. Инҳо «чашми тамошо», «шикоят аз ғам», «силии рӯзгор», «ризқи кам», «тарси шубон», «тори зулф», «таби фироқ», «фикри озор», «маъний гарм», «ниҳоли некӣ», «кишвари фараҳмандон», «хонаи хунар», «гулшани бахт», «ёри сулҳ», «панди носех», «зебу фар», «синаи маъний» (Бар коиноти боми фалак мезананд пар, - Бо неши хома синаи маъний ҳамедаранд), «матои қимати дониш», «махзани асрор», «қасри шеър», «арсаи чаҳон», «инсофи дил», «мавсими айш», «асари оҳ», «нози нигоҳ», «раҳи гарданкашӣ», «таъми малехи сабзаҳо», «насимӣ хушнумӯ», «дарёи ғайрат», «коми дил», «шаккархоб», «махди илм», «ғаму ғусса», «булбулу гул», «боми фалак», «чаридаи кайд», «лавҳи хирад», «бори висол», «шерӣ найистон» ва ғайраанд. Мирзолатиф Раҳимзода бо ин услуб эҷодкорона рафтор карда, устокорона фонди луғавии забони ашъорашро бойтар гардонидаст, ба маонии ғанитар ва равонии шеъраш аҳамият додааст.

Хусусиятҳои услубии дигари ашъори Мирзолатиф Раҳимзодаро дар достони «Баҳром ва Зӯхро» мебинем. Дар ин достон дар баробари истифодаи забон ва равонии баён ҳар як боби он бо зикри мурочиат ба маю соқӣ оғоз ва анҷом меёбад. Дар оғози достон омадааст:

Ай бода, ту сар зи хоб бардор,

Бар ман қадаҳе зи шавқ биспор,

Нӯшам даме аз майи шабона,

Рақсам ба ҳавои ошиқона [1, с.115].

Ва дар фароварди ҳамин оғоз омадааст:

*Соқӣ, ту ба ман биғӯ аёнӣ,
Ҳичрони ду ёри нотавоне [1, с. 123].*

Ин равиши нигориши асар хусусиятҳои сабкии дostonҳои «Хамса»-и Ҳаким Низомии Ганҷавӣ, «Лайлӣ ва Мачнун»-и Мулҳами Бухорӣ ва ғайраҳо ба хотир меорад. Дигар ин ки ҳар фасли «Баҳром ва Зӯҳро» монанди маснавии «Гулзори Ирам»-и Абдурахмони Мушфиқӣ сарлавҳаҳои тӯлонӣ дорад, ки хонанда бо мутолиаи он пешакӣ аз мазмуну мундараҷаи он фасл воқиф мегардад, монанди «Расидани санги тафриқа аз обгунҳисор бар обгинаи чамбияти он ду бедил ва рехтани майи мурод ба коми нокомӣ [1, с. 124-155], «Лаббайки подшоҳ ба доии аҷал ва шитофтани ӯ ба гулшани боғи ҷаннат ва мунтақил шудани фармонравоии он марзу бум ба Зӯҳра ва расидани ӯ ба ком» [1, с. 155-167] ва...

Дар баъзе абёти шоир норасоӣҳои вазну қофия ба назар мерасад. Масалан:

*Баросоем аз қулфати неку бад,
Хало аз фиғону бурун аз ҳасад [1, с. 27].*

Дар ин мисол «Баросоем» агар «Баросой» навишта мешуд, бар вазн халал ворид намегардид.

Ва ё :

*Ҳайф аст қасоне навҷавонанд,
Бе донишу беҳирад бимонанд [1, с. 59].*

Ин ҷо ба ҷои «қасоне» бояд «қасон, ки» гуфта мешуд, то вазни шеър дуруст мегардид.

Ин норасоӣҳои вазнӣ дар дostonи «Баҳром ва Зӯҳро» бештар дида мешавад.

Дар ашъори шоир ҷо-ҷо нодуруст истифода гардидани қофия низ ба назар мерасад, ки ин ҳам қубҳи офаридаҳои эҷодкор аст:

*Бибин ту кунун рӯбаҳи пурҳасад,
Ба ризқи ками худ қаноат накард [1, с. 42].*

Ин мисол аз шеъри «Дар сабру қаноат» буда, он дар шакли қофиябандии маснавӣ суруда шудааст, яъне ҳар байт дар қофия бар сари худ мухтор аст (аа, бб, вв...). Аз ҳамин нигоҳ ба ҳеҷ вачҳ «**пурҳасад**» ба «накард» қофия намешавад.

Ниҳоят, аз нигоҳи иҷмолий ба хусусиятҳои бадеӣ ва услубии Мирзолатиғ Раҳимзода дар эҷоди бадеӣ маълум мешавад, ки мавсуф соҳиби таъбу зеҳни нозук, истеъдоди хуби шоирӣ буда, бо истифода аз унсурҳои асосии ашъори манзум ба суҳан ҷону ҳусни тоза, вобаста ба талаботи замони зиндагонияш, бахшидааст. Истифода аз санъатҳои зиёди бадеӣ, монанди ташбеҳу тавсиф, истирорау киноя, талмеҳу сифатчинӣ ва ғайра ба услуб ва сабки нигоришу баёни шоир бетаъсир нестанд.

Аз мутолиаи ашъори Мирзолатиғ Раҳимзода ба ҳулосае омадан мумкин аст, ки ӯ дар эҷоди шеър бештар ба классикони адабиёти форсу тоҷик пайравӣ карда, рӯҳ ва талаби замонашро дар осори бадеии худ инъикос кардааст.

Калидвожаҳо: шеър, шоир, услуб, санъатҳои бадеӣ, Мирзолатиғ Раҳимзода, мактаби адабӣ, адабиёти форсу тоҷик, мухаммас, дoston

Пайнавишт:

1. Раҳимзода, М. *Соати саъд. Таҳия ва муқаддимаи Алии Муҳаммадӣ / М. Раҳимзода.* – Душанбе: Адиб, 1994. – 176 с.
2. Ҳодизода, Р, Шукuroв, М, Абдуҷабборов, Т. *Фарҳанги истилоҳоти адабиётишиносӣ / Р. Ҳодизода ва диг.* – Душанбе : Ирфон, 1966. - 188 с.
3. Чавҳарӣ, З. *Мунтахаби осор. Тартибдиҳанда Баҳодур Файзуллоев.* – Душанбе : Сурушан, 2002. – 360 с.
4. Шерозӣ, Ҳофиз. *Куллиёт. Мурағтиби китоб ва муаллифи сарсухан Чамшиед Шанбезода.* – Душанбе: Ирфон, 1983. – 672 с.
5. Шерозӣ, Ҳофиз. *Девони “Лисон-ул-гаиб”. Бо эҳтимоми Аҳмади Муҷоҳид.* – Техрон, 1337. – 1000 с.

Reference Literature

1. Rakhim-zade, M. *Happy Hour. Introduction and preparation of the text by Ali Mukhammad.* – Dushanbe: Adib, 1994. – 176pp.
2. Khodizoda R., Shukurov M., Abdujabborov T. *The Dictionary of Literary Criticism Terms.* – Dushanbe: Irfon, 1966. – 188 pp.
3. Javkhari, Z. *Selected works.* – Dushanbe: Surushan, 2002. – 360 pp.
4. Sherози, Kh. *Collection of Poems. Introduction and preparation of the text by Jamshed Ahanbe-zade.* – Dushanbe: Irfon, 1983. – 172 pp.
5. Sherози, Kh. *Divan “Lison-yl-gaib”:* Introduction and compilation by Ahmad Muzokhid. – Tehran, 1337 hijra. – 1000 pp.

Стиль и средства художественного изображения в поэзии

Мирзолатифа Раҳим-заде

Ключевые слова: *Мирзолатиф Раҳим-заде, литературные круги Куляба, художественные приёмы, таджикско-персидская поэзия, подражание*

Статья посвящена анализу произведений одного из малоизвестных таджикских поэтов – представителя литературных кругов Куляба Мирзолатифа Раҳим-заде (1902-1967). В ней впервые рассматриваются стиль и средства художественного изображения, применяемые поэтом. Автор, опираясь на традиции таджикского литературоведения, доказывает, что Мирзолатиф Раҳим-заде является последователем великих классиков персидско-таджикской литературы. Он создал множество стихотворений, подражая газелям Хофиза Шерози, Камола Худжанди, Абдурахмона Джами, Бедия, Ходжи Хусайни Кангурти, Зуфархона Джавхари. Особое вдохновение у него вызывало творчество Хофиза и Джавхари. При исследовании средств художественного изображения, применяемых Раҳим-заде, автор на основании многочисленных примеров иллюстрирует употребление поэтом метафор, эпитетов, аллегорий, антитезы и других художественных приёмов.

Style and Means of Imaginative Depiction in the Poetry of Mirzolatif Rakhim-zade

Key words: *Mirzolatif Rakhim-zade, Kulob literary circles, belles-lettres devices, Tajik-Persian poetry, imitation*

*The article dwells on the analysis of the literary productions belonging to one of scantily known Tajik poets Mirzolatif Rakhim-zade (1902-1967) being a representative of the literary circles of Kulob-city. The style and means of imaginative depiction resorted to by the poet are canvassed for the first time. Proceeding from the traditions of Tajik literary criticism the author of the article proves that Mirzolatif Rakhim-zade is a successor of the great classics of the Persian-Tajik literature. He created multitude of poems imitating the genre of a **gazel** developed by Khofiz Sherozi, Kamoli Khujandi, Abdurakhmon Jami, Bedil, Khodja Khusayni Kangurti, Zafarkhon Javkhari. The creation of Khofiz and Javkhari caused an especial inspiration of his. Exploring the means of imaginative depiction applied by Rakhim-zade the researcher adduces a lot of examples to illustrate the usage of various belles-lettres devices among which there are such ones as metaphor, epithet, allegory, antithesis and others.*

Роҷеъ ба муаллиф:

Икромова Маърифат Искандаровна, унвонҷӯи кафедраи адабиёти тоҷики Дошиноғоҳи давлатии Қӯрғонтеппа ба номи Носири Хусрав (Чумҳурии Тоҷикистон, ш. Қӯрғон-теппа), тел.: +992 91 928 53 51

Сведения об авторе:

Икромова Маърифат Искандаровна, соискатель кафедры таджикской литературы Курган-тибинского государственного университета им. Н. Хусрава (Республика Таджикистан, г. Курган-түбе), тел.: +992 91 928 53 51

Information about the author

Ikromova Marifat Iskandarovna, claimant for Candidate's degree of the Tajik literature department under Kurgan-Tyube University named after Nosir Khusrav (Tajikistan, Kurgan-Tyube), tel.: +992 91 928 53 51